

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลาดอัมพวาเป็นชุมชนที่มียังคงอนุรักษ์วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยว การประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ทำให้เกิดการ สร้างอาชีพ และกระจายรายได้สู่ชุมชนเป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของ ภาครัฐบาล คือ การส่งเสริมสร้างและพัฒนาด้านการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนสังคม ท้องถิ่น การพัฒนาภูมิปัญญาไทยสู่สากล การดูแล และรักษาสุขภาพของประชาชนและชุมชนตลอดจน ส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อรองรับความต้องการในธุรกิจและและอุตสาหกรรมของประเทศ

จังหวัดสมุทรสงครามมีวิสัยทัศน์ คือ “เป็นเมืองแห่งอาหารและผลไม้ปลอดภัยจากสารพิษ ศูนย์กลางการพักผ่อน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางลำคลองระดับชาติ ดินแดนแห่งประชาชนรัก ถิ่นกำเนิด อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอันดีงาม ” พื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม มีพื้นที่ติดกับ จังหวัดอื่นๆ คือ ทิศตะวันออก จรดอ่าวแม่กลอง (อ่าวไทย) ทิศใต้จรดจังหวัดเพชรบุรี ทิศตะวันตก จรด จังหวัดราชบุรี ทิศเหนือจรดจังหวัดราชบุรีและสมุทรสาคร มีประชากร 206,452 คน รายได้ เฉลี่ยประมาณ 57,817 บาท เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญหลายชนิด ตลอดจนภาคการประมง และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม และการประมง ส่วนอุตสาหกรรมนั้นส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กได้แก่ อุตสาหกรรมผลิตน้ำตาล อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ อุตสาหกรรมแปรรูป ผลผลิตทางการเกษตร

ข้อได้เปรียบของจังหวัดสมุทรสงครามที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยอาหารทะเลนานา ชนิดที่ได้จากการทำประมงในทะเล และจากการเพาะเลี้ยง จำหน่ายเป็นอาหารสด และอาหาร ทะเลนำไปแปรรูปต่างๆ ซึ่งการประมงนับว่าเป็นอาชีพที่สร้างได้สูงสุดของจังหวัด อีกส่วนมาจาก ประกอบอาชีพด้านกิจกรรม โดยเฉพาะการทำสวนผลไม้ ซึ่งทำรายได้ให้จังหวัดมากเป็นลำดับที่ 2 ผลไม้สำคัญ ๆ ได้แก่ ลิ้นจี่ ส้มโอ มะม่วง มะพร้าว และตาล โดยเฉพาะลิ้นจี่ของสมุทรสงครามมี เอกลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวที่สร้างชื่อเสียงและความภาคภูมิใจให้ท้องถิ่นด้วยรสชาติที่หวานหอม กรอบ อร่อย ใครได้ชิมแล้วต้องติดใจจนบอกได้ว่าเป็นคือ “สุดยอดลิ้นจี่ของสมุทรสงคราม”

ลิ้นจี่เมืองสมุทรสงคราม เป็นพันธุ์ที่ติดดอกออกผลได้โดยไม่ต้องการอากาศหนาวเย็นมากนัก ได้แก่ พันธุ์ค่อม กระโหลก ส้มปากแก้ว และสาแหลกทอง ลิ้นจี่สมุทรสงครามจะสุกประมาณเดือนเมษายน พื้นที่พิเศษของเมืองสมุทรสงคราม เมืองสามน้ำ ที่มีเพียง 3 อำเภอ แต่ในพื้นที่ 2 อำเภอจะเต็มไปด้วยพื้นที่ที่การปลูกลิ้นจี่ 8,600 ไร่ ได้ผลผลิตปีละ 4,000 ตัน ด้วยสภาพพื้นดินสมุทรสาครมีความอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ลิ้นจี่มีรสชาติดีโดยเฉพาะลิ้นจี่พันธุ์ค่อมเมื่อสุกเต็มที่จะมีสีแดงเข้ม เปลือกแข็ง ตุ่มค่อนข้างแหลม เปลือกด้านในจะมีสีชมพู มีกลิ่นหอม รสหวาน เนื้อแห้ง ร่วนไม่ติดเมล็ด เนื้อสีขาวหรือขาวนวล เมล็ดเล็ก ป่าของผลกว้างสวยเป็นรูปหัวใจ รสชาติเข้มข้น หวานนำเปรี้ยวตามเล็กน้อย กลมกล่อมพอดีๆ สมกับเป็นราชินีของผลไม้ไทย

การปลูกลิ้นจี่ต้องอาศัยประสบการณ์ ความเป็นเกษตรกรมืออาชีพพอสมควร เริ่มจากการเลือกกิ่งตอน ตัดตา ขุดหลุมปลูก ดูแลรักษา กว่าจะให้ผลผลิตได้ต้องใช้เวลา 4-5 ปี จึงจะเริ่มติดดอกออกผลให้ผลผลิตปีละครั้ง เกษตรกรต้องเฝ้าระวัง ใส่ปุ๋ย กำจัดแมลง และดูแลจนกว่าลิ้นจี่จะสุกเต็มที่มีสีแดงเข้าปนชมพู จึงจะเก็บผลผลิตนั้นออกสู่ตลาดผู้บริโภคได้

ปัจจุบันประเทศไทยผลิตลิ้นจี่ ปี 2544-2552 เฉลี่ยปีละ 77,711 ตัน โดยปี 2551 ประมาณการผลผลิต 53,175 ตัน แหล่งผลิตที่สำคัญ ได้แก่ สมุทรสงคราม เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และ น่าน

ลิ้นจี่เป็นผลไม้ที่เน่าเสียและบอบช้ำง่าย อายุการเก็บรักษาสั้น ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการจำหน่าย การขนส่งเพื่อกระจายสินค้า และตลาดค่อนข้างจำกัดเฉพาะในประเทศ หากการคงสภาพโดยใช้การสารรักษาความสดก็อาจจะส่งผลต่อคุณภาพเมื่อมีการส่งออกลิ้นจี่ไปยังต่างประเทศและอาจมีผลกระทบในการยอมรับเรื่องสารเคมีตกค้างที่จะตามมา วิธีการซื้อขายที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน ทำให้ชาวสวนได้รับราคา ต่ำ และขาดอำนาจ ในการต่อรองเนื่องจากเงื่อนไขต่างๆ ของพ่อค้าโดยเฉพาะเจ้าของสวนลิ้นจี่ที่มี ขนาดเล็ก โดยข้อมูลด้านการผลิตและการตลาด ยังไม่มีประสิทธิภาพ เกษตรกรได้รับรู้ข้อมูลต่างๆ ช้ากว่าพ่อค้าผู้รับซื้อ ผลผลิตลิ้นจี่ในแต่ละปีให้ผลผลิตไม่สม่ำเสมอทำให้ยากต่อการวางแผนในการตลาด และการส่งออกในช่วงที่ลิ้นจี่เริ่มออกผลผลิตโดยลิ้นจี่ยังไม่แก่จัดทำให้ลิ้นจี่มีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ ลูกเล็ก ไม่หวาน ตลาดต่างประเทศขาดความเชื่อถือ (ที่มา : กรมการค้าต่างประเทศ, กรกฎาคม 2552)

ในอดีตที่ผ่านมาเกษตรกรมักมองถึงผลผลิตลิ้นจี่เป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงยุทธศาสตร์ที่จริงของการวางแผนทางการตลาด และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ป้องกันการเสียหายเพื่อการส่งมอบสินค้าลิ้นจี่สดและมีคุณภาพให้กับลูกค้า ส่วนใหญ่ชาวสวนไม่เคยคิดที่จะกำหนดระดับราคา (Price) และคุณภาพของลิ้นจี่ให้ชัดเจนแต่ผู้ที่กำหนดโดยตรงคือพ่อค้าคนกลางและขณะเดียวกันช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ลิ้นจี่สดก็มีเพียงในประเทศเท่านั้น ส่วนผลผลิตที่เหลือได้ถูก

นำไปแปรรูปเป็นสินค้าที่ปกป้องที่ไม่มีคุณภาพความสดและรสชาติที่เป็นธรรมชาติไปรวมถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้าไม่เท่าเทียมกันจึงทำให้เกษตรกรอาจเสียเปรียบในเรื่องราคาซื้อขายผลผลิตและช่องทางการจัดจำหน่าย

ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อป้องกันการเสียหายของผลผลิตสินค้า อัมพวา เพื่อช่วยให้เกษตรกรสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน(Competitive Advantage) และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต ทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนได้

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์สินค้าที่มีความเหมาะสม กับคุณลักษณะเฉพาะสำหรับผลผลิตสินค้า และสามารถ รักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สดและไม่เกิดความเสียหายระหว่างการขนส่ง เพื่อส่งมอบสินค้าที่มีคุณภาพและเป็นการเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับ ผลผลิตสินค้า อัมพวา รวมทั้งเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงและBrand Name สินค้าอัมพวาให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคในระดับสากลมากขึ้น และยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าอัมพวาที่จะส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนอัมพวา มีความมั่นคงและเข้มแข็งยิ่งขึ้น ผลลัพธ์ที่จะได้ตามมาคือชื่อเสียงของชุมชนและประเทศ ตลอดจนจนถึงความยั่งยืนของชุมชนเกษตรกรรมในอัมพวา

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

ศึกษา การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ สินค้า อัมพวา มุ่งเน้นพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อการจำหน่าย เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องภายหลังจากผลิตสินค้าเสร็จ โดยจะมีการจัดส่งสินค้าสำเร็จรูปผ่านผู้ค้าคนกลางและตัวแทนอำนวยความสะดวกทางการตลาดไปสู่ผู้บริโภค ดังนั้นในกิจกรรมส่วนนี้ต้องดำเนินกิจกรรมรับช่วงจากผู้ผลิตเพื่อส่งมอบต่อผู้ค้าปลีกและผู้บริโภค ในส่วนนี้เป็นกิจกรรมปลายน้ำ (Downstream) ที่ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ดังนี้ การจัดการสินค้าสำเร็จรูป (Product Management) การวางแผนการกระจายสินค้า (Distribution Requirement Planning : DRP) กระบวนการสั่งซื้อ (Order Processing) การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์(Packaging Design & Development)การขนส่งภายนอกโรงงาน (Outbound Transportation) การบริการลูกค้า (Customer Service) การจัดการตามประเภท (Category Management) และการรับคืนสินค้า (Return Goods Handling)

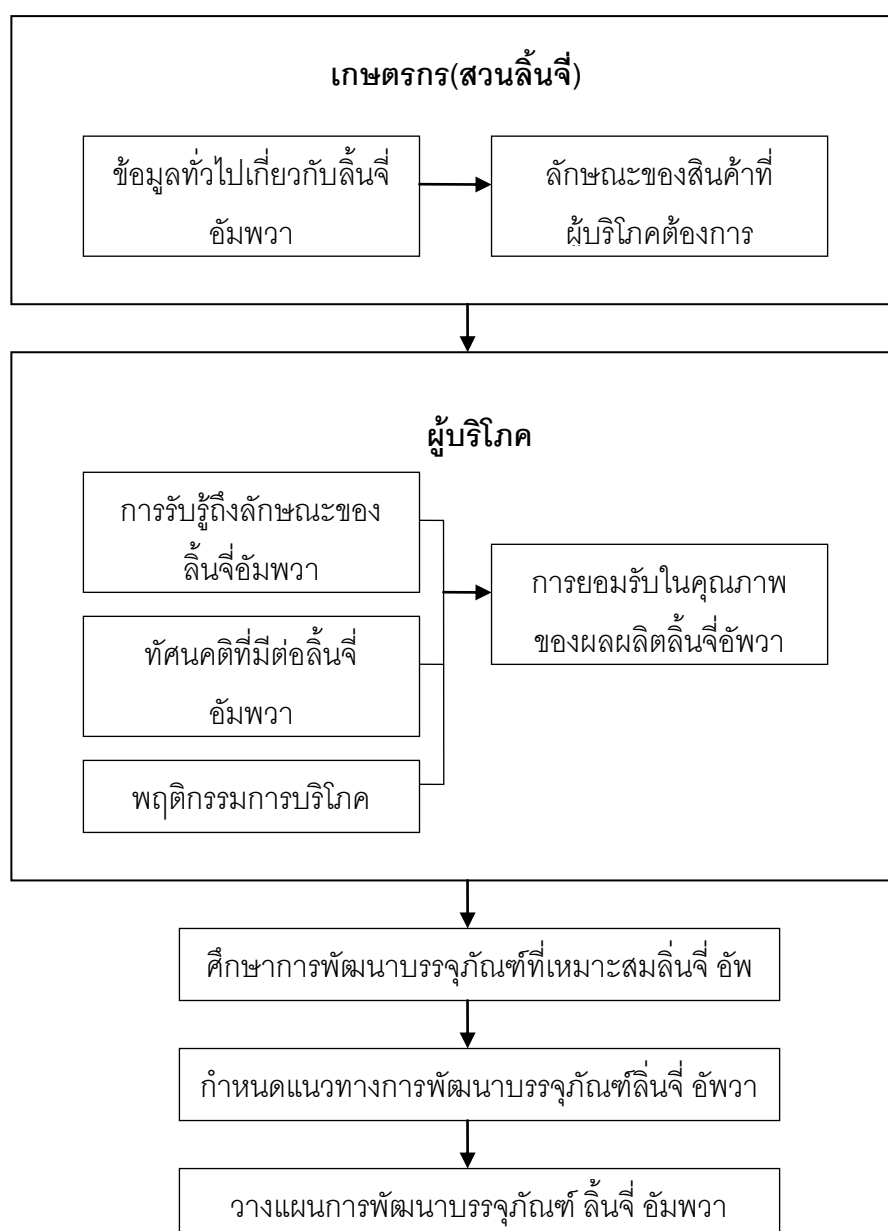
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลที่คาดว่าจะได้รับเมื่อการดำเนินงานเสร็จสิ้น เมื่อการศึกษาการพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อป้องกันการเสียหายของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรลึ้นจี่ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามคาดว่าจะเกิดผล ดังนี้

1. สามารถเลือกการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ลึ้นจี่ที่ดีที่สุดให้มีความเหมาะสม กับคุณลักษณะเฉพาะสำหรับผลิตภัณฑ์ลึ้นจี่อำเภออัมพวาจังหวัดสมุทรสงครามได้
2. สามารถรักษาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สดและไม่เกิดความเสียหายระหว่างการขนส่งเพื่อส่งมอบสินค้าที่มีคุณภาพและเป็นการเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ลึ้นจี่ อัมพวา
3. สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับลึ้นจี่อัมพวาที่จะส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนอัมพวามีความมั่นคงและเข้มแข็งยิ่งขึ้น

1.5 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้มีการศึกษาและค้นคว้าทฤษฎีและแนวคิด รวมถึงงานวิจัยเพื่อนำมา กำหนดเป็นกรอบแนวคิดใน การพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ลีนี่ส์ให้มีความเหมาะสม กับ คุณลักษณะเฉพาะสำหรับผลิตผลลีนี่ส์ได้ ดังนี้

ภาพแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์

1. การพัฒนา หมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ หรือการทำให้ดีขึ้นกว่าสภาพเดิมที่ดีกว่าอย่างเป็นระบบ
2. บรรจุภัณฑ์ หมายถึง สินค้าทุกชนิดที่ทำจากวัสดุใดๆ ที่นำมาใช้สำหรับห่อหุ้มป้องกัน ลำเลียง จัดส่ง และนำเสนอสินค้า ตั้งแต่วัตถุดิบถึงสินค้าที่ผ่านการผลิตตั้งแต่ผู้ผลิตถึงผู้ใช้หรือผู้บริโภค
3. การบรรจุหีบห่อ คือแนวความคิดรวมของระบบในการเตรียมสินค้าเพื่อการจัดจำหน่ายขนส่ง เพื่อการเก็บรักษาและการตลาด ให้เหมาะสมกับต้นทุนสินค้าและคุณสมบัติของสินค้า
4. ผลผลิตลึนจีลึนจีเป็นไม้ผลยืนต้นอยู่ในสกุล Nephelium มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Litchi และ Lychee ลึนจีเป็นไม้ผลยืนต้นประเภทผลัดใบปลูกอยู่ในแถบใกล้เขตร้อนของโลก เดิมเป็นพันธุ์พื้นเมืองแถบตอนใต้ของประเทศจีน บริเวณมณฑลเสฉวนกวางตุ้ง กวางเจา และยูนนาน ผลของลึนจีออกเป็นพวงห้อยเป็นช่อ รูปร่างของผลคล้ายรูปไข่ หรือออกไปทางกลมหรือคล้ายรูปหัวใจ ผิวของเปลือกผลขรุขระเป็นหนามเล็กๆ ผลอ่อนมีสีเขียวจะเปลี่ยนสีเมื่อผลแก่ โดยทั่วไปผลแก่จะมีสีชมพูปนขาว หรือชมพูปนแดง หรืออาจจะเป็นสีแดงสดหรือแดงคล้ำ
5. อำเภออัมพวาจังหวัดสมุทรสงครามจะมีพื้นที่การปลูกลึนจีอยู่ในเขตพื้นที่ อำเภอเมือง อำเภอบางคนที และอำเภออัมพวา ในพื้นที่อำเภออัมพวาจะมีอยู่ 12 ตำบลใน 12 ตำบล จะมีเกษตรกรผู้ปลูกลึนจีอยู่ 8 ตำบล คือ ตำบลสวนหลวง ตำบลแควอ้อม ตำบลบางช้าง ตำบลบางแค ตำบลบางนางลี่ ตำบลวัดประดู่ ตำบลเมืองใหม่ และตำบลอัมพวา